

עם הגליון

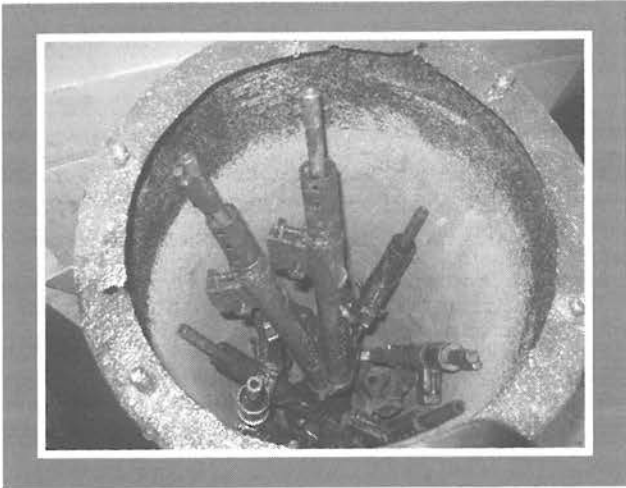
והצנוע, של אנשים בודדים בתחום הרחב והמגוון של שימור המורשת - מחשיפת סליק קיבוצי, דרך שחזור מבני משק ראשוניים, התגייסות להצלת מחצבות עתיקות, הנצחת זכרו של נופל ושמירת אתרי נוף. מכל אלה בנוי "הגלילה", ואת כל אלה הוא שואף לעודד. בשם חברי המערכת אני מאחלת לכולנו חורף גשום וקר, וחג אורים שמח וחם. מירב גרץ-רוני

העיון בגיליונות קודמים של "הגלילה" מזכיר לי שוב ושוב את תפקידו החשוב של העיתון בהבאת אירועים ויוזמות מ"השטח" למדענות הקוראים. נדמה לי שבחשבון מצטבר זו היא תרומתו החשובה ביותר לקוראיו, ושהחשיפה לפעולותיהם של אחרים בנושאי שימור מעודדת רבים מאתנו לפעול, כל אחד בתחומו הקטן והפרטי, לחיזוק מה שקרוב לליבנו. ברוח זו - הגיליון הנוכחי משקף גם הוא את העיסוק הפרטי, השקט

אם תרצו - אין זו אגדה

קיומו של סליק הגדול בעין השופט היה שנים רבות בגדר אגדה, עד שהשנה הוא נחשף, בשיתוף פעולה שראשיתו חשאית וסופו בעם רב

ככל שחלפו השנים והתמעטו האנשים המסוגלים לאמת את הסיפור - הלכו המיתוס והתעלומה שאפפו את "הסליק הגדול" של עין השופט, וגדלו. בסופו של דבר נותר עמנו רק אחד מאלה שעסקו בעבר בהסלקת נשק - ברל קרן - אך הוא סירב להסגיר את הסוד אפילו לבני משפחתו. לפני שתיים-עשרה שנים, לאחר פטירתו של שמעון אבידן, זימן ברל את אלישע שפירא לחדרו במפעל ומסר לו את מקום הסליק. הוא אמר כי האחריות מעיקה עליו, ובמיוחד מטרידה אותו העובדה שבבניין שמעל הסליק, שהיה בעבר מדגרה, יש היום חדר כושר פעיל. חשוב היה לו גם שנשק היסטורי של הקיבוץ לא יאבד. לאחר שאלישע התאושש מההפתעה הוא הציע להזמין חבלני משטרה לפתוח את הסליק, אך ברל סירב. "הבריטים עזבו את הארץ מזמן", טען אלישע, אך ברל פסק: "עדיין לא הגיע הזמן". אלישע קיבל את הדין ונצר את הסוד בלבו. בשנים האחרונות, אחרי שהתגלו כמה סליקים בישובים, התייעץ אלישע עם חברים שהיו מעורבים בכך, במיוחד עם גדעון גלעדי מכפר גלעדי, וביחד בנו "תסריט" לחשיפת הסליק. ברל הסכים לקדם את הנושא. ראשית נמסר למשטרה שיייתכן שאפשר יהיה להשיג מידע על נשק חבוי בקיבוץ, בתנאי שהממצאים יישארו בידינו. כשהתקבל אור ירוק לכך צורפו לצוות הפרויקט ישי, רכז הבניין, ונטע. הוחלט לשמור את הנושא בסוד, והצוות החל לחפש את תוכניות הבנייה של המדגרה, לחפש חברה לאיתור חללים תת-קרקעיים ולהכין סיפורי כיסוי. לאחר כמה ניסיונות איתור, שבמהלכם תוחקר ברל שוב לצמצום שטח החיפוש, הגיע הצוות למסקנה שהכל מוכן לחפירה בנקודה מסוימת ברצפת חדר הכושר. העבודה החלה בעשר וחצי בלילה, ונעשתה בידיים ובעזרת כלי עבודה

מכיר. תקראו לי כשיוציאו את הנשק". בינתיים תלה אלישע מודעה על גילוי הסליק, וביקש מהחברים להימנע בינתיים מלבוא למקום. ואכן - לא עברה חצי שעה והקיבוץ כולו, על ילדיו וזקניו, הצטופף בחדר הכושר לחזות בגילוי. שאיבת המים מהפיר ארכה כשעתיים, ואז החל פינוי הסליק. החבית הראשונה שהגיחה מהפתח - שלמה, נעולה ואכולת חלודה, התקבלה בתשואות. התברר שהאיטימה הייתה טובה ושכמעט לא חדרו אליה מים. במשך יומיים הוצאו מהסליק שניים-עשר מארזים גדולים, ארגזי תחמושת, ארגזי מחסניות וציוד אחר. הם נפתחו על ידי רובוט משטרתי והנשק הוצא מתוכם. בסך הכל נספרו כמאה כלי נשק מסוגים שונים, בהם רובים, סטנים וברנים, ותחמושת רבה, חלקה משנת 1942.

בזמן ההוצאה התקשר ברל, שליווה את המבצע מדירתו, כמה פעמים לחופרים, והתרה בהם לא לשכוח לרשום את הפריטים, כדי לקבלם בחזרה. הם אכן הוחזרו רשמית לעין השופט, ויוצגו במוזיאונים לשם המחשת העבר, לנו ולדורות הבאים.

מעבוד מכתבה של עדנה קרמר מעין השופט, בתו של ברל קרן.

נוסף, שנחשף בחצות. כשהרימו אותו גילו לאכזבתם כי הסליק מוצף במים עד לגובה מטר וחצי. מתחת למים ולסבך השורשים ראו חביות וכלי קיבול שונים.

נטע, שזכר מימי "השומר הצעיר" מה זה קשר הצלה, השתלשל פנימה עם פנס ומצלמה. אחריו ירדו השאר, לחזות בהתגלמות ההיסטוריה. בארבע בבוקר הוחזר המצב לקדמותו, וחדר הכושר היה מוכן לקבלת ראשוני המתעמלים. כשאלישע דיווח לברל על מצב הסליק הוא התאכזב: "אמרתי לאהוד שצריך לרדת לשם לראות שהכל בסדר", אמר.

לאחר עשרה ימים נמסר למפקדת משטרת עפולה כי בעל המידע מוכן לחשוף את הסליק. היא הבהירה שעם גילוי תצטרך המשטרה לאסוף מיד את התכולה, והוסכם שכך יהיה. ב-16.6.2009, בשש בבוקר, נפגש הצוות שוב בחדר הכושר. ההכנות כללו את פינוי של יורם גלעדי, שהתאמן שם לתומו, את חיתוך הליניולאום ופתיחת הפתח, ואת גיוסו של הישאם הנגר להכנת מסגרת לדפנות הפתח. הצוות הזמין את חבלני המשטרה והלך לארוחת הבוקר. כשברל הזמין לראות את הבור הוא ענה: "את הבור אני

הכנס יהיה אחד משיאי הפעילויות המשותפות של המועצה לשימור עם עיריית טבריה, והוא יימשך שלושה ימים, **בסוף השבוע שבין ה-14 ל-16 בינואר 2010**, במלון מוריה בטבריה. יהיו בו הרצאות של רבנים ואנשי אקדמיה, דיונים וסיורים בבית מורשת הרמב"ם ובאתרי מורשת בעיר.

מומלץ להזמין מקומות בהקדם, בטלפונים 03-5034256, 03-5059197, שלווחה 21.

קבר הרמב"ם - פרויקט שימור לחידוש העיר טבריה כבירת היצירה היהודית בא"י, תפקיד שמילאה במשך 700 שנה. במרכז הפרויקט יעמוד שיקום "בית אלומות", מבנה היסטורי מתחילת המאה העשרים שבו התגבש הגרעין של קבוצת אלומות. המועצה לשימור החלה בשיקום "חצר ניניו" ובית הכנסת "סניור", שהוא אחרון השרידים של חצר היהודים בעיר התחתית טבריה, שנחרבה ברובה בשיטפון הגדול ב-1934.

לאחר קיפאון של שנים בפעילות השימור המשותפת עם עיריית טבריה, יתקיים בקרוב כנס שימור למורשת הרמב"ם ואתרי המורשת בטבריה.

בשנה אחרונה חלה תפנית חיובית בהתייחסות לאתרי השימור בעיר, והדבר מתבטא בפיתוח השטח שסביב מתחם מלון גינוסר ההיסטורי, כשבמקביל נמצא גם קונה למבנה. בקרוב יוכלו המבקרים בעיר ליהנות גם מביקור במקום. בנוסף, הסתיים שלב התכנון הרעיוני של מתחם

מחצבות עתיקות - נכס לאומי דרוו סגל

מחצבה היא למעשה כל התערבות מלאכותית של האדם בסלע הטבעי ובקו הנוף, ולרובן יש גם סיפור היסטורי מעניין

מהמחצבות העתיקות קטנות למדי, לכן הן נמצאות דרך קבע בסכנת הרס ופגיעה.

אני חבר בארגון הבין-לאומי "אסמוסיה" - Association for the Study of Marble and Other Stones used In Antiquity, שבו חברים מדענים מכל העולם. אנו מתכנסים אחת לשלוש שנים ודנים בכל הנושאים הקשורים בשיש, אבני בנייה, מחצבות ועוד. הכנס האחרון התקיים בספרד, ושם הצטרפתי לפרויקט אירופי בין-לאומי העוסק בשיקום ושימור מחצבות נטושות. הרעיון הכללי הוא כי למחצבות נטושות יש ערך היסטורי, מדעי, חינוכי, תרבותי ותיירותי רב, לכן יש לשמר ולפתח אותן במסגרת שימור כללי של הסביבה, וגם בנפרד. הפרויקט כולל גם פעילות חינוכית ותרבותית באתר, וכן תצוגות מוזיאליות בנושאים הקשורים למחצבות. בכוונתנו להקים תערוכה בנושא גם במוזיאון "עקבות בעמק". הפרויקט עדיין בראשיתו ונשמח לשתף פעולה עם כל הגורמים והחוקרים המגלים עניין. וביתניים נתחיל כולנו לחשוב אחרת על עוד אחד מהמשאבים ההיסטוריים המצוי ממש מתחת לאפנו.

דרור סגל הוא מנהל ואוצר המוזיאון לארכיאולוגיה אזורית וים תיכונית "עקבות בעמק" בגן השלושה, וארכיאולוג מרחב העמקים והגליל התחתון ברטי"ג.

מחצבה רומאית בגלבע ששימשה לבניית בית שאן צילום: דרוו סגל

לא פעם אנו חולפים על פני מחצבה נטושה בלי לשים אליה לב. רבים רואים במחצבה כזו אתר להשלכת פסולת ותו לא, אך בשנים האחרונות חל בעולם שינוי גדול בנושא, בעיקר במערב אירופה. גם בארץ נעשו כמה פרויקטים מעניינים בכיוון הנכון, למשל שיקום מחצבת השיש בחפציבה, המחצבה בקרני חיטים ועוד. נעשה גם סקר של מחצבות נטושות ברחבי הארץ, שהתייחס בעיקר למחצבות בולטות על פני קו הנוף. מרביתן היו פעילות במהלך המאה העשרים, כלומר בשלהי התקופה העות'מאנית, בימי המנדט ובעשורים הראשונים של מדינת ישראל. לרבות מן המחצבות ההיסטוריות יש גם סיפור מעניין, הקשור במפעל ההתיישבות, בצרכים הכלכליים של אותם זמנים ובעימותים הפוליטיים שהתרחשו בארץ ובעולם.

מחצבה היא למעשה כל התערבות מלאכותית של האדם בסלע הטבעי ובקו הנוף. גם תעלה חצובה, מערת קבורה או גת הן בעצם סוג של מחצבה, שכן ראשיתן בבלוקים של אבן שהוצאו לבנייה. בראשית הציונות ובתקופת המנדט נוצרו בארץ לא מעט מחצבות, הניצבות כיום דוממות ונטושות. חלקן זכו, כאמור, לשימור, ואחרות ממתינות עדיין במצב פחות טוב. חלק

רחוב הלולים בכפר גלעדי יוני גדעוני

הוכשרו כעת לשמש כסדנאות, חנויות ומסעדה. הגינון במתחם פשוט ופונקציונלי, והוא מסייע ביצירת אווירה נעימה ומכובדת. גם השילוט היפה תורם לקבלת הפנים הנעימה שהאתר מעניק למבקרים בו.

הנאה מיוחדת הסב לי הביקור ב"ספרים בחצרי" - חנות יד שנייה עם הרבה נשמה לספרי ארץ-ישראל, ספרי ארכיאולוגיה, שירה, היסטוריה ומורשת, תקליטים וחפצים היסטוריים, שנפתחה במתחם. הביקור בה מרחיב את הדעת וכדאי לצרפו לטיול במקום.

המתעניינים מוזמנים להתקשר לתורה שרייבר, בטלפון 052-2512915.

יוני גדעוני ממחנים חבר בוועדת השימור הגליל העליון ובמערכת "הגלילה".

במקרה זה חשובה בעיקר הגישה שעל פיה מטפלים במתחם. במקרה של כפר גלעדי הוחלט לא להתרכז באתר המטופל בלבד, אלא לחברו לשאר האתרים ההיסטוריים הקרובים אליו, ולצרף אותו למסלול הביקור הכולל את סליק "השומר" וסליקים נוספים, מקום קבורתם של חללי תל-חי, בית הראשונים, המחלבה, בית העולים, האורווה, הרפת הישנה ומערכת הלולים, וכמובן הקשר עם בית הקברות ופסל האריה השואג. בהמשך להם נמצאים גם "שביל הפצועים" וחצר תל-חי. לכל אלה חובר עכשיו "רחוב הלולים" המשוחזר, שקיבל את צורתו הנוכחית לאחר עבודות מקיפות לניקוי הלכלוך והגרוטאות שהצטברו בו במשך שנים.

ברחוב יש כמה מבנים היסטוריים, שרובם

לאחר עבודות מקיפות לניקוי האתר מפסולת וגרוטאות שהצטברו בו, מציע "רחוב הלולים" בכפר גלעדי חוויה נעימה למבקרים

לפני כמה שנים החל שימור המבנים בכפר גלעדי "לתפוס תאוצה", ומספר החברים המתעניינים בנושא הלך וגדל. לתורה שרייבר, עורכת דין וחברת הקיבוץ, הייתה הזכות לזווג את שימור המתחם הישן של המשק. היא הצליחה לעניין בכך את החברה הממשלתית לתיירות, שיחד עם המועצה האזורית גליל עליון וכפר גלעדי יזמה את הפרויקט "כפר תיירותי". "רחוב הלולים" שוקם במסגרת פרויקט זה, והוא חלק מחצר הראשונים המשוחזרת, בתכנונו וליוויו של האדריכל אריאל טיבי.

כמו בכל פרויקט של שחזור ושימור, גם

כשמדובר בהשחתה של אתרים היסטוריים ושל שילוטם, לא רק מדיום תיפתח הרעה. הרעה פשתה בכל והגיעה גם אלינו, לצפון

המחילה. חשבנו שמדובר במעשה ונדלזים חד-פעמי והחלפנו את האריח. לפני שבועות אחדים נפגע האתר שוב, והפעם נופצו כמה אריחים. נדמה שיש חוט מחבר בין מושאי ההשחתה: ברוב המקרים נופצו אריחים ובהם דמויות, כמו למשל תצלום של פרופ' נחמן אביגד, מפענח הכתובת שנמצאה בבית הכנסת".

לשאלתי מה בדעת הקק"ל לעשות ענה אבירם צוק שטרם הוחלט מה היא הפעולה הראויה. הכיוונים הנשקלים הם ניסוח ועיצוב מחודש של השילוט, בניסיון שלא להעלות את חמתם של משחיתים

בפוטנציה, או בחירת סוג שילוט אחר, שיהפוך את הנוזקים ואת הצורך בתיקון שוטף לזולים יותר. האומנם זה המקרה של "היה חכם ולא צודק"? רבקה אמבון היא חוקרת תולדות צפת וחברה במערכת "הגליחה".

צילום: קק"ל

סיפור נבוריה, מדברות אלינו. הטקסט מלווה באיורים או בתצלומים. "לפני חודשים אחדים", מספר אבירם צוק, מנהל אזור הגליל המזרחי והגולן בקק"ל, "מצאנו שלט אחד מנותף - השלט המעוטט שליד מחילת המסתור, שנראים בו אחורי אדם שפלג גופו העליון בתוך

מי מאיתנו לא הגיע אי פעם לאתר ומצא שיד זדונית חיבלה בשילוט או בממצאים? לעיתים מדובר בהרס שנראה כשעשוע או כחלק מחיפוש אחר חומרי בערה, ולעיתים בפורקן לתסכולים שאינם קשורים לאתר. לפעמים המניע האידיאולוגי זועק לשמים. בחודשים האחרונים עומד אתר בית הכנסת העתיק נבוריה, שביער ביריה, תחת מתקפת השחתה חוזרת ונשנית. הקק"ל משקיעה בשנים האחרונות מאמצים ומשאבים רבים בסידור דרכים ובטיפול האתרים השונים ביער ביריה. נבוריה היא אחד מהאתרים שזכו לשדרוג

מיוחד, בשילוט חדש של אריחי קרמיקה המשוקעים בסלע פראי. השילוט הזה מוצב בכמה מקומות באתר, ומתווך בדרך מיוחדת בין המבקר לבין השרידים האלמים של בית הכנסת וסביבתו: דמויות שחיו לכאורה במקום, או כאלה שהיו קשורות לגילוי ולפענוח של

חגור מים מתקופת המנדט בבסיס פיקוד העורף בנצרת אלי אשכנזי

בעת שיפוץ מטבח הבסיס התגלה מאגר מים תת-קרקעי גדול ממדים, שקיומו ומיקומו מעוררים סקרנות

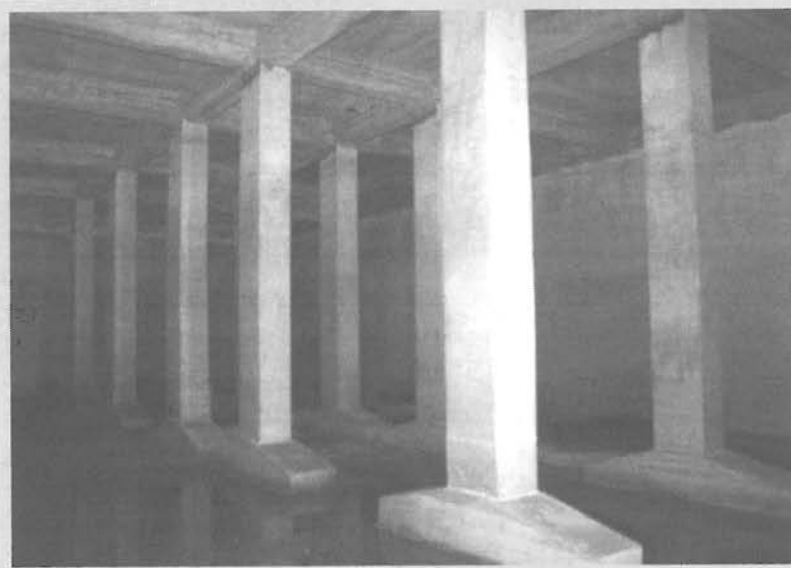
בבניית המאגר התת-קרקעי תהיות. גם ד"ר גד קרויזר, חוקר מדיניות הביטחון הבריטית, מסכים כי מאגר כזה הוא חריג, ומעריך שבנייתו נמשכה שנים. הוא מציין כי המצודות נבנו בהשקעה כספית גדולה, כך שיוכלו לעמוד במצב חירום של חודש עד שלושה חודשים, אך מאגר מים בגודל כזה ובאיכות בנייה כזו אינו מוכר עד כה.

לאחר קום המדינה הפכה המצודה הבריטית המפוארת בנצרת לבסיס פיקוד הצפון, ולאחר מכן למקום מושבו של פיקוד העורף בצפון. שיפוץ המבנה, שנועד בין השאר להתאים את המטבח הצבאי הקיים בו לסטנדרטים של ימינו, נעצר לעת עתה, עד שהממצאים החדשים ייבחנו ויתועדו. שיתוף הפעולה הזה מעיד על המידה הרבה שבה הופנמה בצה"ל חשיבות השימור, והוא ראוי להערכתו.

במועצה לשימור מקווים כי בעתיד תתאפשר פתיחתו של האתר המסקרן לציבור הרחב.

אלי אשכנזי הוא כתב עיתון "הארץ".

לאחרונה הוחל בשיפוץ המטבח בבסיס פיקוד העורף בנצרת, השוכן במצודת טגארט בריטית שנבנתה בסוף שנות השלושים של המאה שעברה. לכאורה - פרויקט פשוט ומקובל, אך כשהורמה רצפתו של האגף המשופץ לצורך התקנת צנרת ביוב חדשה, זומנה לעובדים הפתעה: לפנייהם נפער חלל תת-קרקעי עצום המורכב משני חדרים, שאורכו הכולל כשלושים מטרים, רוחבו כעשרה מטרים וגובהו כחמישה וחצי מטרים. שני החדרים התגלו פתחי כניסה עליונים למי הגשמים, עמודי תמיכה מבטון ואף משאבה מקורית.

תצלום באדיבות עיתון "הארץ"

ייעודו של המבנה הענק מסקרן ביותר, ובמיוחד מעניינת העובדה שקירותיו, בעובי של כשמונים סנטימטרים, נבנו מבטון מזוין. האם הוא נועד לשימוש נוסף, חוץ ממאגר

מים? התשובה על כך אינה ידועה לנו, אך האדריכל סגן עומר נאמן, הממונה על תחום השימור במרכז הבינוי של צה"ל, מציין כי בכל מצודות הטגארט נבנו מאגרי המים על הגג, לכן מעורר המאמץ המיוחד שהושקע

בתחילת אוקטובר הסתיימה השלבת הראשון של פרויקט השיקום ב"כדורי", ובקרוב יתבצע גם השלב השני. כשהוא יושלם יתחיל לפעול גם מרכז המבקרים לבית הספר "כדורי" ולמורשתו. דני נוי מהמועצה לשימור והמעצבת רונית לומברוזו כותבים על הפרויקט

מתוכו רבים שתרמו להקמת המדינה ולשגשוגה. הוא גדל עם השנים, אך מאז הקמתו של הבניין הראשון, בן שלוש הקומות, לא התבצעה בו פעולת אחזקה רצינית. למרות שהוסיף לשמש כבית-ספר הוא הוזנח, והשינויים והתוספות שהוכנסו בו דרדרו אותו למצב הגרוע שבו היה בראשית השנה. זה שנים שהמועצה לשימור אתרים, יחד עם הנהלת "כדורי", מגבשות תכניות לשיקום המבנה, אך מסיבות שונות הדבר לא התממש. בשנת 2008 חברו עמותת בוגרי "כדורי", המועצה לשימור, הנהלת כפר הנוער והמועצה האזורית גליל תחתון לחידוש המהלך, בעזרת תרומה נדיבה של סר מייקל כדורי, נכדו של בן המשפחה אליאס כדורי.

בפרוגרמה שהוכנה לשיקום הבניין נקבע כי בקומה הראשונה יהיו מרכז מבקרים, כיתות מורחבות ומוזיאון למורשת "כדורי" ולהנצחת הנופלים. כן נקבע כי המעטפת החיצונית של הבניין תוחזר ככל שניתן למצבה המקורי וכך גם המבואה, בה תשולב תצוגה היסטורית על "כדורי". לצד אלה הוחלט לבצע שיפוץ בכיתות, בחדר המורים, בחדר האוכל המקורי (שימשיך לשמש כאולם מופעים) ובשירותים.

המועצה האזורית סייעה מאד בנושא המכרזים וניהול הכספים, והמועצה לשימור הקצתה סכום משמעותי לפרויקט. כעת אנו מצפים לתרומה דומה של המשרד להגנת הסביבה. בתחילת אוקטובר הסתיימה השלבת הראשון של העבודות, והשלב השני יתבצע בקיץ 2010 או 2011. איתנו יושלמו השיקום והשימור ויופעל מרכז המבקרים לבית הספר "כדורי" ולמורשתו. דני נוי הוא בוגר מחזור י של "כדורי", פעיל לשעבר בארגון המתנדבים של המועצה לשימור.

הבניין ההיסטורי של בית הספר "כדורי" נבנה בשנת 1933 בתרומה של הנדבן היהודי אליאס כדורי, ראש הקהילה היהודית בהונג קונג, שתרם לחינוך בארץ-ישראל המנדטורית. הבריטים הקימו בכספי התרומה שני בתי ספר חקלאיים - אחד ליהודים בגליל התחתון והשני לערבים בטול כרם.

בית הספר החקלאי "כדורי" בהר התבור היה לשם דבר בארץ, והוציא

עם המהנדס אהרון לויתן והאדריכל אנטולי ברגמן, תכניות מפורטות לשיפוץ ולשיקום חיצוני של הבניין. אלה כללו הסדרה של כל הצנרת

שנוספה עם השנים, ניקוי ותיקון חיפוי האבן ושיקום המסגרת והנגרות החיצוניות. כן נבנתה דלת כניסה חדשה בהתאם לתמונות של הדלת המקורית. בעיה מיוחדת הציבו מדרגות הכניסה הצרות, שלא התאימו לצורך בכניסה רחבה לבית הספר. שנים רבות הן היו מכוסות בבמת בטון, וזו פורקה בשיפוץ ובמקומה נבנתה במת כניסה מעץ, עם מדרכי זכוכית המאפשרים לראות את המדרגות המקוריות.

בשלב זה נפתחו המבואה והאולם. בשלבים הבאים ישוחזר חדרו של המנהל נתן פיאט, שישמש כחדר בבית הספר, ויבוצעו חדר מורים פעיל שיתוכנן ברוח בית הספר המקורי, ושני חדרי הרצאות ולימוד שישמשו כמרכז מורשת והנצחה.

בית הספר נמצא היום בתהליך של הכרזה כאתר שימור לאומי, וכל העבודות הותאמו לשמירה על מעמדו זה.

רונית לומברוזו היא מעצבת תערוכות ומוזיאונים.

בארץ ולמורשתו המיוחדת. הנחות היסוד שלנו היו שיש לחשוף, לשמר ולכבד את המבנה המקורי. בהתאם, התצוגה תשולב בו בלי

מבנה בית הספר "כדורי" הוא יחיד ומיוחד בסיפורו, בצורתו ובתפקידיו. בשנת 2002 ביקש ממני עמרי שלמון מהמועצה לשימור להציע

תכנית עקרונית לשימור ושחזור המבואה והאולם בבניין המרכזי שלו. בביקורי הראשון במקום בלטו לעיני התוספות והשינויים הרבים שנעשו בבניין במשך השנים. סיבתם הייתה כמובן הצורך להפעיל את בית הספר הגדל והולך, אך התוצאה הייתה שבמבואה, באולם, בפרוזדורים ובכיתות נמחקו החללים המקוריים ונוספו צבעים, תצוגות וצנרות למיניהם. הצעתי אז

צילום: רונית לומברוזו

החלל הגדול שנפתח בכניסה, עם עמודי תמונות המחזור

להסתירו, ותשתמש בחללי בלי לפגוע בהם. עם זאת - החללים המיועדים לתצוגה שימשו את בית הספר בראשיתו ככניסה, מעבדות, חדרי לימוד, חדרי אוכל וחדר מנהל, ואילו צרכי המרכז היום הם אחרים. כך שומרה האדריכלות המקורית, והחללים הותאמו לתפקידים החדש. התורם ובית הספר ביקשו שכל אחד מחללי המרכז יוכל לשמש כחדר לימוד והרצאות וישתלב בחיי בית הספר, וכך אכן נעשה. במקביל לעבודות הפנים הכינה המועצה לשימור,

להסיר את התוספות, לבטל את החלוקות הפנימיות שנוספו ולשחזר את פנים המבנה בימיו הראשונים. נייר העמדה והתכנית הראשונית המתינו כמה שנים, עד שלפני כשנה פנתה אלי עמותת בוגרי בית הספר שאתכנן את מרכז מורשת "כדורי" בקומה התחתונה שלו. לצד התכנון כתבתי עם ד"ר אסתי יענקלביץ' פרוגרמה למרכז. קבענו שתכני התצוגה יהיו קשורים כולם לסיפורו של בית הספר על מוריו ותלמידיו, להווי החיים שלו, לתרומתו לחיים

בשנת 1925 הוציאה הקק"ל חוברת המסכמת את עבודות הייבוש של גוש נוריס ואדמות נהלל. כמה מהתצלומים שבחוברת מובאים כאן, לציון מלאת מאה שנה לראשית ההתיישבות בעמק יזרעאל

נחפרו 20,000 מ"ק, הועברו 11,000 צינורות ניקוז מחרס וכמספר הזה צינורות הספקת מים. הכותבים סיכמו בגאווה כי "מקום שהיה לברות לביצות אשר העמידו את כל הסביבה בסכנה ... נושא עליו עתה ישובים פורחים אלה: בית אלפא, תל יוסף, עין חרוד, גבע וכפר יחזקאל".

באדמות נהלל הושקעו, על פי הדו"ח, 25,000 ימי עבודה. 9,000 מ"ק נחפרו, ובאדמה הונחו 14,500 מטרים של צינורות ניקוז מחרס ו-2,500 מטרים של צינורות מברזל. "הקדחת נשמה כולה במושב אחרי יבוש הביצות. אפשר לומר שהאדם גבר כאן על הטבע ואפילו על המוות", הצהירו ברזיר ואלק לסיכום. בחוברת כלולים תצלומים רבים. באותן שנים היו רוב

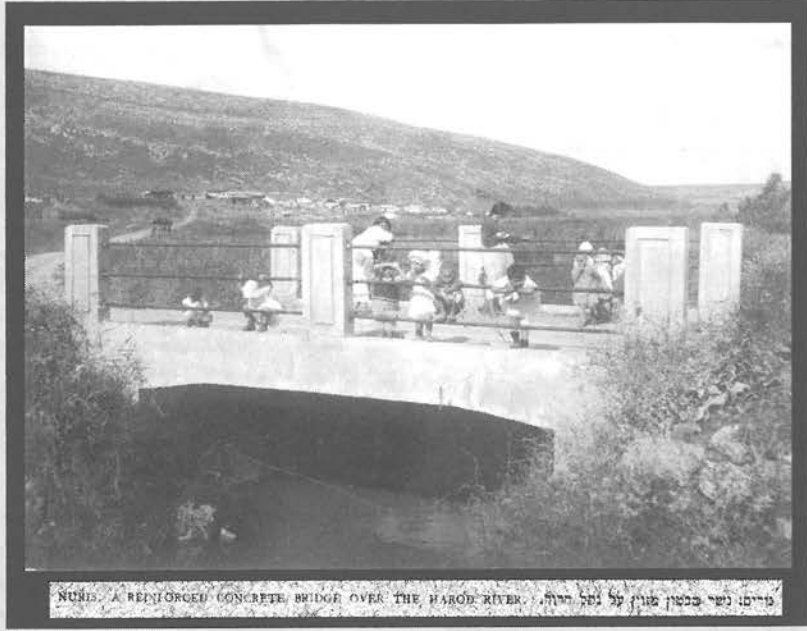
התמונות שנכללו בספרים או בחוברות כאלה, באיכות ירודה מאד. למרבה המזל - בחוברת זו הודבקו תצלומים מקוריים על הדפים, כך שהם באיכות טובה. אני שמח להציג דוגמאות שלהם מעל דפי "הגלילה", לציון מלאה מאה שנים להתיישבות בעמק יזרעאל.

שכעבור 10-12 יום אחרי עונת הגשמים ... לא תמצא עוד כל ביצה או שלולית. שכן עשרה

לאחרונה מצאתי בבית שטורמן דו"ח של הקק"ל משנת 1925, בשם "עבודות ההבראה בעמק יזרעאל, התוכניות לעבודות ההבראה והספקת המים". הדו"ח עוסק בייבוש אדמות גוש נוריס (היישובים שבאזור עין חרוד) וגוש נהלל החל משנת 1922, והוא נכתב על ידי המהנדסים יוסף ברזיר ושמעון אלק מתל אביב, שגם שפיקחו על ביצוע הפרויקט הגדול.

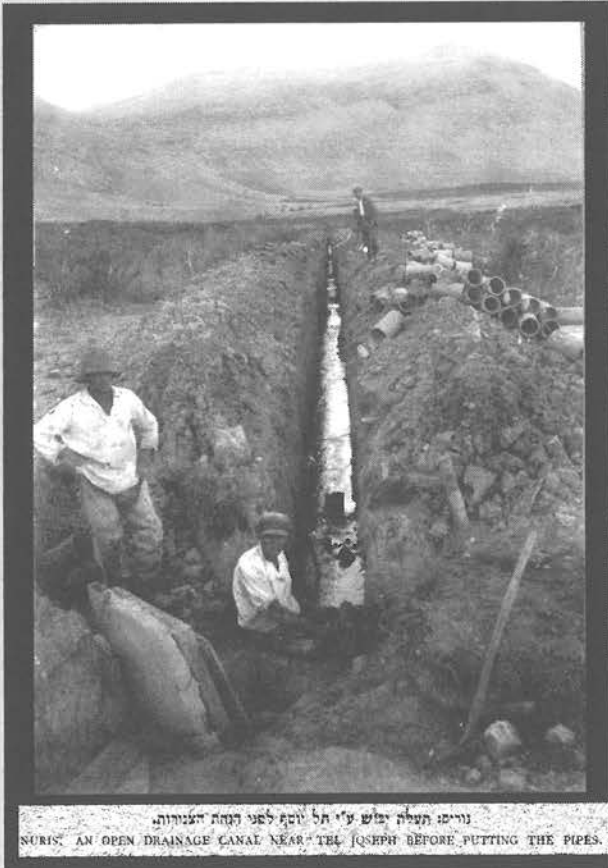
מהגושים שבהם מדובר מוסר הדו"ח על מקור הביצה, על עבודות ה"הבראה" שנעשו בו, על "אופן ההובשה", על ההפרעות השונות שבהן נתקלו הפועלים ולבסוף על המטרות שהושגו. על גוש נוריס כתבו ברזיר ואלק: "בכדי להפוך את מדבר

השממה הזה למקום ישוב היה צריך להוביש את הביצות. קבענו עיקר יסודי, שלא תישאר כל ביצה או שלולית במרחק 3 ק"מ לערך לצד מערב וכ-2 ק"מ למזרח לכל מקום הנועד לפי התוכנית ליישוב... קבענו עוד עיקר שני, שהטית מי הגשמים תוצא לפועל באופן

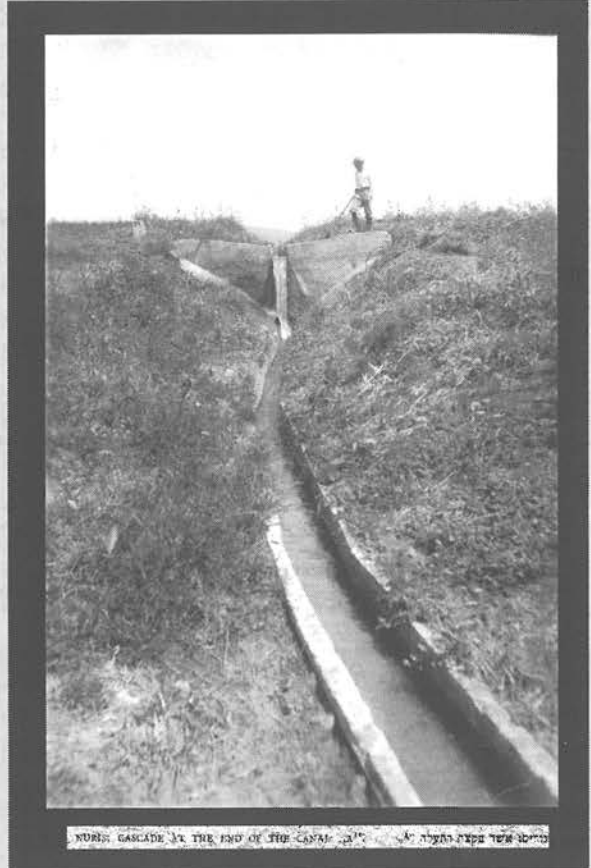

נוריס: BRIDGE OVER THE HAROD RIVER. תצלום של גשר נוריס.

או שניים-עשר יום הם הזמן הדרוש כאן בימות החמה להתפתחות האנופלס". הדו"ח מוסר מספרים מרשימים מאד על העבודות שבוצעו, במיוחד בהתחשב בתנאי העבודה הקשים של אותן שנים: בעבודות הניקוז בגוש נוריס הושקעו 50,000 ימי עבודה,

נוריס: AN OPEN DRAINAGE CANAL NEAR TEL JOSEPH BEFORE PUTTING THE PIPES. תצלום של תעלה פתוחה לניקוז לפני הניקוז.

נוריס: CASCADE AT THE END OF THE CANAL. תצלום של קוצת המעלה.

נדב מן ממרחביה מנהל את מעבדת הצילומים ההיסטוריים "ביתמונה".

ה"מטמון" בגשר הרכבת בנחל תבור. גוטליב שומכר לא היה מאמין

עמרי שלמון

מחפשי אוצרות חפרו תחת גשר הרכבת בחיפוש אחר "אוצר" של מטבעות זהב, שהאגדה מספרת כי הוטמן שם על ידי התורכים. המטבעות לא נמצאו אך יסודותיו של הגשר התערערו, עד לשיקומו לאחרונה

אתרים הוכנה תוכנית שימור והצלה, ובימים אלה החלה העבודה בתקציב של כחצי מיליון שקלים.

בשלב ראשון יפורקו ה"חלקלקות" בארבע פינות הגשר ויוצקו קירות תמך מבטון מזוין, ובשלב הסופי תוחזר האבן ההיסטורית המקורית לציפוי החיצוני שלו. העבודות צפויות להסתיים במהלך דצמבר והגשר המשוקם, ללא כל מטבעות בבטנו, יחזור להיות אתר מזמין ובטוח לביקור.

אני משער שהאדריכל הטמפלרי גוטליב שומכר, שתכנן את הגשר שנבנה כאן במלוא יופיו ועוצמתו לפי 105 שנים, לא היה מאמין עתה למראה עיניו...

עמרי שלמון הוא המשנה למנכ"ל המועצה לשימור

צילום: עמרי שלמון

האזורית עמק המעינות, ולרשות הניקוז ירדן דרומי בראשות המנכ"ל רמון בן ארי, שלקח על עצמו את המשימה. בעזרת המועצה לשימור

זה שנים שבארץ מהלכת אגדה, לפיה הטמינו התורכים מטמון של מטבעות זהב בגשר הרכבת (נבנה ב-1905) הנטוי על נחל תבור (ואדי ביכה), בין גשר לנווה אור. ה"אין מטבעות" המתינו עשרות שנים, עד שתושבים מהכפר שיבלי החלו לחפור שם במרץ ולחפשו. לא פעם הם נתפסו בעת "עבודתם" וסולקו מהמקום, אך לעיתים הצליחו לחפור באין מפריע וגרמו נזקים גדולים לגשר ההיסטורי היפה הזה.

בשנה שעברה גייסנו את עידו הלר מקיבוץ גשר וזה - במיומנות של מנתח-על - מילא ואטם בעזרת שופל את המחילות שנחפרו. בהמשך צריך היה לבצע פעולות של שימור וחזוק בגשר, שיסודותיו עמדו בסכנת התערערות. פנינו בעניין זה ליו"רם קרין, ראש המועצה

צילום: טובה מרגלית

9381, בו מסופר כי דוד נולד בגרמניה ועלה ארצה עם אחיו אחרי עליית הנאצים לשלטון, בסרטיפיקט של "ברית חלוצים דתיים". הוא מתואר כעלם יפה תואר ורב כוח. לאחר שעבד במאפיה בחיפה עבר לכפר פינס ונשלח לסייע לגבעת עדה, כאן מצא את מותו.

לאחר השידור בקול ישראל לא פסק הטלפון בביתנו מלצלצל. קיבלנו מידע מכמה יישובים, והתקשרו בני דודים מכפר יבנה, רעננה ותל אביב. כך נסגר המעגל בן 71 השנים, והשנה תוזמן משפחתו של דוד להדליק משואה לזכרו בגבעת עדה ביום הזיכרון. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים. אנו מודים מקרב לב לירון אנוש ולקול ישראל על עזרתם.

טובה מרגלית היא תושבת גבעת עדה.

זה קרה לפני 71 שנים טובה מרגלית

המקרה הוזכר בידיעה קצרה בעיתוני הבוקר של ה-24.6.1938, שנת תרצ"ח. הוא עורר חרדה בכל היישוב והפנה את העיניים והלבבות לעבר גבעת עדה הקטנה, ששכנה כיישוב ספר בין כפרים ערביים רבים

בידיעות בעיתונים סופר על יצחק קרופיק בן השמונה-עשרה ועל דוד אורבוך בן הארבע-עשרה - בני דודים שניהם בני המושבה, ועל דוד פרנק בן ה-21, פועל מקבוצת חב"ד בכפר פינס שבא לעבודות העונה בגבעת עדה. השלושה יצאו להביא עגלת חציר משדה שנמצא דרומית למושבה, ליד יער אלונים עתיק. בערב, כשבוששו לחזור, יצא אחד האיכרים על סוסתו לחפשם. בדרך ראה את העגלה העמוסה בלי עגלון ובהמות, והדבר עורר דאגה רבה. לבסוף התברר שהשלושה נחטפו בידי כנופיה שארבה להם ביער, כנראה כפעולה שנועדה לבדוק את מצב השמירה במושבה. הימים היו ימי "המרד הערבי", והידיעה על החטיפה זעזעה את משפחות החטופים ואת המושבה. לאחר מאמצים רבים וחיפושים שארכו כשנתיים, בסיוע שוחד רב, גילה רועה ערבי את הבור ליד גינן שבו נרצחו השלושה. הם נקברו בקבר משותף בחלקת הנופלים של גבעת עדה ביי"ט באדר ב' ת"ש, 29.3.1940.

מאז אנו מזכירים את המקרה מדי שנה. חיים בינינו אח ואחות של הנערים מגבעת עדה - עדים אחרונים לאסונון הכבד של המשפחות. במשך שנים ראיתי, כאחראית על חדר ההנצחה, שאין איש פוקד את קברו של דוד פרנק. החלטתי לפנות לתוכניתו של ירון אנוש בקול ישראל, ולספר עליו. נעזרתי בספר "גבעת עדה" שערכו אריה סמסונוב ואהרן אבן חן בשנת

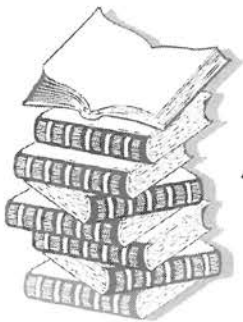
חמדף הספרים שלי יוני גדעוני

מרדכי נאור, כהגיה ארכבה העמק, ספריית יהודה דקל, המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, תשס"ט, 2009.

זה הספר הראשון שיצא לאור בהוצאה החדשה שהקימה המועצה לשימור על שם יהודה דקל ז"ל. אני רוצה לפתוח את הסקירה בברכה חמה להוצאה, שתמשיך להוציא לאור חומר מעניין וחשוב להנאת כולנו.

"בחזרה לרכבת העמק" משלים את פעולותיהם של המועצה ושל גופים נוספים לשיקום ושחזור התחנות לאורך מסילת הברזל של "רכבת העמק", שהייתה חלק מהתוואי של הרכבת החיגאזית. נאור סוקר בצורה ברורה ועניינית את פיתוח הרכבת, על המתכננים והמבצעים שלה, המסילות שהסתעפו ממנה ועוד. יש בספר מידע רב על שבע התחנות הראשיות שעל קו חיפה-צמח ועל יתר התחנות שקמו עם השנים לאורך המסילה. בעיות של אספקת מים ופחם לקטרים, עם אילוצים טכניים נוספים, גרמו לקצב הנסיעה האיטי של הרכבת וגררו הרבה סיפורים וציזבוטים על כך.

מקום חשוב בספר ניתן לתרומתה של רכבת העמק לפיתוח ההתיישבות באזור, בעיקר היהודית. היא הייתה עורק חיים והובילה אנשים ותוצרת חקלאית לחיפה ולדמשק. תפקידה החשוב בסדר היום של התושבים עולה בבירור מדפי הספר ומן התמונות הרבות המשובצות בו. הספר מלווה גם במפות ואיורים, והוא תוספת יפה למדף ספרי ארץ-ישראל שלנו.

הגלילה מארח את איציק שוויקי, מנהל מרחב ירושלים והרי השפלה של המועצה לשימור

הזמנו את איציק שוויקי לספר על הנעשה באחד המחוזות החשובים של המועצה לשימור

נמכר ליום פרטי שהגיש תוכנית בנייה מסיבית שאמורה להרוס את המבנה ההיסטורי. תכנית זו נעצרה והועלתה הצעת חוק לשימור המבנה.

מתחם שנלר. מתחם בית היתומים הסורי הוא אחד מהאתרים ההיסטוריים החשובים של ירושלים. משרד הביטחון פינה את המחנה הצבאי בינואר השנה, בלי לתחזק כראוי את שמונת המבנים שהוכרזו לשימור. במקום יש אבטחה של עיריית ירושלים, והמועצה לשימור חוששת שהמבנים יהרסו כתוצאה מפיתוח לא מבוקר ומלחצים פוליטיים של תושבי המקום העתידיים.

מוצא תחתית. האתר הועבר ב-1993 מאחריות המועצה

האזורית מטה יהודה לידי עיריית ירושלים, אך לא הוכנה תוכנית לשימור ובשל כך אושרו תוכניות להריסת מבנים מוכרזים לשימור הכלולים בו.

בשנים האחרונות טיפלו בנושאים הבאים: הרס מבנים בודדים בשכונות הבוכרים, בית הכרם, נחלאות, טלביה, בקעה ורחביה; התייחסות כוללת לנושא השימור במסגרת תכנית המתאר 2000, שאליה הכניסה הוועדה המחוזית את שימור העיר ההיסטורית; הקמת מחלקת שימור בעיריית ירושלים; הכנת תכנית להתחדשות מרכז העיר, ממנה נגזרו תכניות מפורטות ופרויקטים לביצוע; הכנת תוכניות מפורטות ותוכניות אב לשכונות רחביה, בית הכרם, דרום נחלאות, העיר העתיקה והמרכז העירוני הצפוני; הפעלה של נוהל תיעוד מבנים ויצירת מאגר לתיעוד מבנים לשימוש הציבורי; ייזום והפעלה של תכנית העשרה לתלמידי חטיבות הביניים בנושאי שימור ופיתוח; פיתוח נוהל פרה-תיעוד, ככלי לקבלת החלטות. חובת הכנת תיקי תיעוד למבנים לשימור; ביטול תוכניות מאושרות: שימור קולנוע סמדר על ידי הוועדה המקומית ומתחם ארלדן על ידי בית המשפט המחוזי. ביטול תוכנית עמק רפאים 48 על ידי הוועדה המחוזית ושימור מתחם עץ חיים; התחלת מהלך בנוגע לשילוט אתרים לשימור, ועוד ועוד.

לצד אלה פרסמה עיריית ירושלים ביולי 2009 באתר העיר כ-8,000 אתרים לשימור, הכוללים גדרות ועצים. ועדת השימור העירונית מתכנסת אחת לשבועיים, ואישרה 156 אתרים לשימור ברחביה, 120 במרכז העיר ו-38 בבית הכרם.

ירושלים היא עיר היסטורית בעלת מגוון גדול של שכונות ומבנים, הנותנים ביטוי להתפתחות הישוב היהודי והלא-יהודי בארץ. יש בה אתרים ונכסים תרבותיים של הדורות הקודמים, לצד אתרים חדשים יותר שחובה עלינו לשמר. אין בשימור האתרים משום הכרזה על הקפאת הפיתוח, אלא להפך: יש לפתח את העיר תוך שמירה על המורשת הבנויה, התרבותית והנופית הקדומה שלה. כבר ב-1968 פרסמה ירושלים בתכנית האב שלה רשימת שימור בת 1,033 אתרים, אך היום הנושא אינו מטופל כהלכה. מבנים רבים נהרסים או מיועדים להריסה, למשל אלה:

רחוב הנביאים. ציר הבנייה העיקרי של ירושלים בסוף המאה התשע-עשרה, שלאורכו התפתחה העיר המתחדשת. רחוב זה עומד להיפגע קשות מהחלטת העירייה להרחיבו ולהפכו לעורק תנועה, אבל עוד לפני מימוש התכנית כבר נהרסים מבנים שנעזבו, דוגמת מתחם מע"צ - בית החולים לילדים הראשון מסוגו במזרח התיכון, שהוקם במאה התשע-עשרה. **בית שוקן.** אחת מיצירותיו של גדול האדריכלים היהודיים במאה העשרים, אריק מנדלסון. הבית נחשב ליצירת מופת אדריכלית עולמית, אך ועדת השימור של עיריית ירושלים אישרה את הריסתו. לאחר מאבק של שנים ניצל המבנה והוא עובר לבעלות הציבור.

שכונת הבוכרים. אחת השכונות היפות והייחודיות בירושלים עוברת שינויים בלתי פוסקים המשנים את אופייה בתכלית. בימים אלה מכינה הוועדה המחוזית במשרד הפנים תוכנית להצלת מה שנשאר מהשכונה, לאחר שבעשור האחרון אושרו תוכניות נקודתיות שפגעו אנושות במרקם ההיסטורי שלה. בחודש האחרון נהרס מבנה לשימור ברחוב ישא ברכה 33 על ידי יזם, למרות שהיו תוכניות לשימורו ופיקוח של אדריכל שימור מלווה.

תחנת הרכבת התורכית. היא הוקמה בשלהי המאה התשע-עשרה וחנכה את הקשר הממונע בין ירושלים ליפו. כיום מוזנח המקום, שהוא אתר לאומי מוכרז מ-1985, ושודדי ברזל וונדליזם פוגעים בו מדי יום. הרשות לפיתוח ירושלים מכינה תוכנית לשימורו ולהפכתו למרכז תרבותי כדוגמת מתחם הרכבת בתל אביב.

בית פרומין. המבנה שימש כמשכן הכנסת בין 1950-1966. לפני כמה שנים

מתחם שנלר בירושלים

הנוטרים שנדחקו לשוליים אלי אשכנזי

למרבה הפלא החלו רק לאחרונה, כשישים שנה לאחר תום פעולתם, לציין את תרומתם המכריעה של הנוטרים לכוח המגן היהודי בארץ

באמצע נובמבר נערך במרכז המבקרים של עמותת השוטר והנוטר במשטרת נהלל כנס הנוטרים העבריים, כאות הוקרה לתפקיד החשוב שהיה להם בימי היישוב. משתתפי הכנס היו נוטרים לשעבר ובני משפחותיהם, לצד בני עשרה מבית הספר "היראלי" בחיפה ואנשי המועצה לשימור, שארגנה את האירוע. הנוטרות הייתה משטרת-עזר יהודית שפעלה

תחת שלטון המנדט והייתה זרוע חוקית של "ההגנה". למרבה הפלא החלו רק לאחרונה, כשישים שנה לאחר תום פעולתם, לציין את תרומתם המכריעה של הנוטרים לכוח המגן היהודי בארץ. הדבר מפתיע במיוחד בהתחשב בעובדה שקרוב לשליש מהגברים היהודים הכשירים לשירות באותה תקופה היו נוטרים, והם היו למעשה הבסיס לצבא הסדיר של מלחמת העצמאות. ד"ר אריה יצחקי, היסטוריון צבאי ובנו של נוטר, אמר בכנס כי מורשת הנוטרים נדחקה לשוליים ולא זכתה בקרדיט ההיסטורי המגיע לה, בין השאר "מפני שלא

היו להם יחצנים ומשוררים כמו לפלמ"ח... הנוטרים היו עמך שעשו את העבודה השחורה ולא אחזו בעט הסופרים". הדוברים באירוע ביקשו שיעשה הכל כדי שסיפורם של הנוטרים יזכה למקום הראוי לו.

בכנס הושק גם ספר שכתב רמי שבילי ז"ל על תולדות תחנת המשטרה הבריטית בנהלל. רמי שבילי היה בנו של יצחק שבילי, מפקד המשטרה במשך חלק גדול מתקופת המנדט, ויחד עם אחיו אלי גדל בתחנה והיה שותף לרבים מהאירועים שהתרחשו בה בסביבותיה.

אלי אשכנזי הוא כתב עיתון "הארץ".

מסכסוך מקומי לעימות לאומי: המאבק על זכויות הדיג בכנרת בתקופת המנדט הבריטי

קובי כהן-הטב ואמנון לוייה

לב", התאגדה ב-1922 בדגניה, על ידי דייגי נהרות שבנו לעצמם סירות פשוטות. הם היו חסרי אמצעים ולא יכלו להתמודד עם גולדצוויג. הקבוצה

השלישית הייתה קבוצת "הדג", שהוקמה במושב מגדל בשנת 1925 ביזמת יצחק לוי. גם הוא התעמת עם גולדצוויג וחורי, וכעבור שנתיים התפרקה הקבוצה שהקים. הקבוצה הרביעית הייתה קבוצת הפינסקאים מטבריה, שעלתה ביזמת המשרד הארץ-ישראלי כקבוצת דייגים בראשית 1926, והביאה עמה ציוד לדיג. גם את חבריה הכריע המאבק עם גולדצוויג וחורי, ורובם חזרו לפולין. הקבוצה החמישית הייתה זו של שלושת האחים יפה, שאחרי שעזבו את הכנרת בסוף שנות העשרים המשיכו לעסוק בדיג באזור תל אביב. הקבוצה השישית הייתה "חלוץ המים", שנקראה משלב מסוים גם "דגניה", שפעלה בימה בשנים 1926-1929. קבוצה זו החזיקה מעמד כל עוד מכרה את דגיה לגולדצוויג. עם ראשית העבודה במפעל

דייגים בכנרת בראשית שנות העשרים. מקור: אוסף וילנאי, ארכיון התצלומים של יד יצחק בן צבי.

החשמל בנהריים היא התפרקה, ורוב חבריה היו לעובדי חברת החשמל. קבוצת הדייגים של "הפועל המזרחי" הייתה כנראה השביעית והאחרונה שפעלה בכנרת עד מאורעות 1929. גם היא התעמתה עם גולדצוויג התפרקה בסופו של דבר.

לכישלון של קבוצות הדיג היהודיות בכנרת היו סיבות רבות: הדיג באגם היה מלאכה קשה שהן לא הורגלו בה, ובים לא מוכר; לרבים מהדייגים חסרה מיומנות מקצועית; עונת הדיג הייתה קצרה, בחורף ובאביב בלבד, והקבוצות נאלצו להתמודד עם שליטי הכנרת העוינים. להנהלה הציונית לא הייתה תכנית כלכלית ברורה באשר לעתידן ולביסוסן של הקבוצות, והיא לא יכלה לסייע להן בשעת משבר. בנוסף לכל אלה לא היה לקבוצות הדיג באותן שנים בסיס קבוע של מאחז התיישבותי, שיוכלו להישען עליו. מאורעות 1929 חתמו את השלב הראשון בתולדות כבוש הדיג העברי בכנרת, ולא היה לו המשך עד שנת 1937. בגיליון הבא נספר על התפתחות הענף משנה זו ואילך.

ד"ר קובי כהן-הטב הוא מרצה וחוקר באוניברסיטת בר-אילן. אמנון לוייה הוא חוקר הגליל העליון ומדריך טיולים.

בשנות המנדט היה רוב משק הדיג בארץ בידי ערבים, והיהודים המעטים שעסקו בכך נאלצו למכור את סחורתם לערבים ששלטו בענף. שונה בתכלית

היה המצב בימת הכנרת, שמראשית שנות העשרים נעשו בה ניסיונות להרחבת הדיג היהודי, ושפעילות הדיג הייתה מרכזית בחיי התושבים שלחופיה.

דייגי הכנרת היו תושבי טבריה, רובם מוסלמים ומיעוטם נוצרים ויהודים. הדיג עבר בירושה מאב לבן. מבין המשפחות היהודיות שעסקו בתחום ידועות משפחות אזולאליס וחטאב, שלשתיהן היו סירות דיג בימה. בני משפחות אלה שימשו משנת 1920 ואילך כמדריכים לכמה מקבוצות הדיג היהודיות שהגיעו לכנרת.

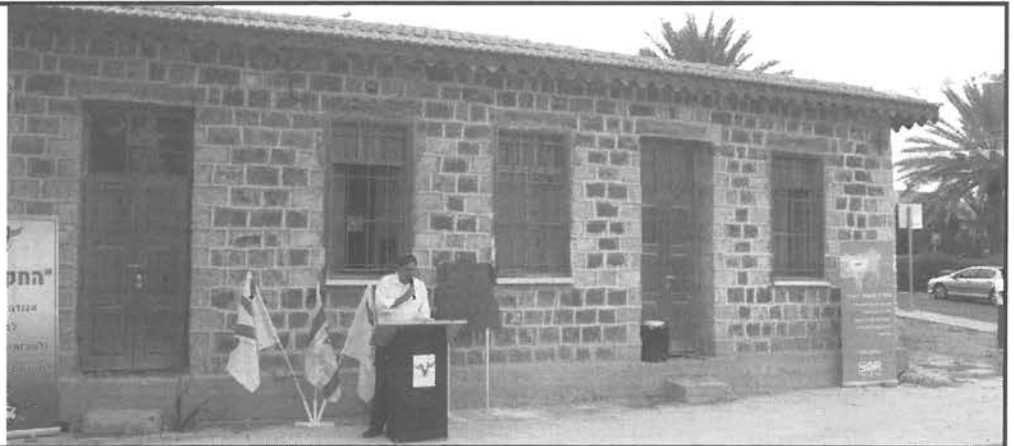
סיפורן של התמורות שחלו בדיג היהודי בכנרת בתקופת המנדט שזור בסיפור השותפות של משפחת גולדצוויג היהודית ומשפחת חורי הערבית-הנוצרית בזכויות הדיג בימה, שותפות שהתקיימה כמה עשרות

שנים. לשתי המשפחות היו זיכיונות לדיג בכנרת ובעוד אתרי דייג, ולאחר שנים של יריבות הן החליטו בראשית השלטון הבריטי להחזיק ביחד בכל הזיכיונות ובשליטה על הדיג, תחילה באגם החולה ולאחר מכן בכנרת. השותפות פרשה את שלטונה על דייגי הכנרת, במיוחד בבטיחה, והייתה למעשה מונופול של שתי המשפחות. היא הטילה מורא על העוסקים בתחום, מאחר שהשותפים לא בחלו באמצעים להגנה על זכויותיהם. גולדצוויג כונה "מלך הכנרת" והיה מהמתנגדים החריפים לקבוצות הדיג העבריות שניסו להיאחז בימה בשנות העשרים. גם הדייגים הערבים זכו ליחס דומה.

בשנת 1920 בוטל משטר הזיכיונות, והחלה נהירה גדולה של דייגים לכנרת. בשנים 1920-1929 ניסו שבע קבוצות של דייגים יהודים לדוג בימה, וכולן התפזרו לאחר שנים ספורות.

את הניסיונות הראשונים ערכה קבוצת צעירים מ"גדוד העבודה", שחבריו עבדו בסתיו 1920 בסלילת כביש טבריה-צמח. כל עוד שהו חברי הגדוד באזור שגשגה הקבוצה, אך עם השלמת הכביש, ובהיעדר תמיכה כלכלית, התדרדר מצבה והיא התפרקה בסוף 1922. הקבוצה השנייה, "קבוצת

ב-15.10.2009 ציינה אגודת "החקלאית" מלאת תשעים להיווסדה באירוע חגיגי, בהשתתפות שר החקלאות. הטקס התקיים ביבנאל, המקום שבו נוסדה האגודה, ובמהלכו הוסר הלוט מעל שלט חדש שהוצב על המבנה המשופץ שהיה בעבר משרדה הראשון. הבית מוכר לתושבי יבנאל בעיקר כ"בית המורים", והצבת השלט הנוכחי מוסיפה עוד נדבך לסיפור ההיסטורי שהוא מספר.

יוצא לאור על-ידי ועדות הגליל העליון והתחתון ואזור העמקים של המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, בסיוע המכללה האקדמית גליל מערבי.

כתובת המערכת: המועצה לשימור אתרי מורשת, משטרת נהלל, ת.ד. 865, רמת ישי, 30095. טלפון: 04-6415073, פקס: 04-6514540, דוא"ל: merav1806@gmail.com.

עורכת: מירב גרץ רונן. חברי המערכת: ענת יוניוס, עמרי שלמון, שמעון צפרי, יוסי מורנו, נדב קלר, עלי כהן, בצלאל רינות, יוני גדעוני, רבקה אמבון, גדעון גלעדי. נדפס בדפוס י.ט.כ. מגדל העמק, טלפון 04-6540243.